

Aatje_Huysen-Frijda: Mijn Verhaal

Laat ik allereerst zeggen dat ik het waardeer dat er hier in de Balie vandaag aandacht gegeven wordt aan de groep van de zogenoemde Vader-Joden. Aan de ander kant is het jammer dat deze groep binnen de Joodse gemeenschap nog steeds als een probleemgroep of nog erger als niet-Joden wordt gezien. We hebben gehoord hoe in de geschiedenis de halacha rond wie tot het Joodse volk gerekend wordt ontstaan is. We hebben ook gehoord dat de halacha zich kan aanpassen aan de situatie. Ik sta hier niet om de halacha te betwisten of de regels die iedere rabbijn en joodse gemeente hanteren aan te vallen, ik wil aan de hand van mijn geschiedenis laten zien wat die regels aanrichten. Daar ben ik voor gevraagd. Uit het onderzoek dat ik 5 jaar geleden afrondde onder ruim 90 Vader-Joden die de pijn van het zich niet geaccepteerd voelen kennen, blijkt dat mijn verhaal niet op zichzelf staat. Al heeft ieder zijn of haar eigen geschiedenis er is veel herkenning. De mogelijkheden om een oplossing voor de eigen problematiek te vinden is echter niet voor ieder gelijk.

Ik ben geboren in 1936 en hoop dit jaar de gezegende leeftijd van 70 jaar te bereiken en meen als grijze dame dan ook recht van spreken te hebben.

Toen mijn ouders trouwden konden zij geen Joods huwelijk krijgen. Mijn grootvader van moeders kant Samuel Speyer huwde een niet-joodse vrouw. Om met haar te kunnen trouwen wachtte hij totdat zijn vrome Joodse moeder gestorven was, vele jaren (als Jacob op Rachel; hij werkte ook bij een oom, in de juwelierszaak). Mijn moeder was dus een vaderjood avant la lettre. Mijn grootvader Joseph Frijda was in die tijd voorzitter van de Joodse gemeente in Utrecht.

Tijdens de oorlog waren wij, mijn ouders, broertje en ik, gescheiden van elkaar ondergedoken. Na de oorlog zijn we gedoopt “om toch ergens bij te horen” zoals mijn moeder het uitdrukte. Op het christelijk gymnasium werd ik verliefd op een mede scholier, die theologie ging studeren en predikant werd. Die verliefdheid heeft stand gehouden en nu zijn we ruim 40 jaar getrouwd.

Mijn ouderlijk gezin kende na de oorlog zoals zoveel overlevenden, het “we praten niet over wat er gebeurd is we gaan opnieuw beginnen”. En “Het beetje familie dat er nog is moet je in ere houden”.

Mijn echte eerste confrontatie met mezelf was in 1969 in Israel. Daar wist ik me geen raad met die twee kanten; joods-zijn en christelijk. Na die tijd zijn er verschillende ontmoetingen geweest die mij de vraag deden stellen: wat ben ik of wat/wie wil ik zijn ? Er was een groep van gemengde families zoals wij waarmee wij experimenteerden om de beide tradities aan onze kinderen door te geven. Er was JMW met de onderduikgroep en het congres: het ondergedoken kind. De groep bij Jehoeda Aschkenasy van Joden met één of twee joodse ouders waar we samen echt lernden. In de chawoera en tijdens onze Rosj Chodesj-bijeenkomsten heb ik het gevoel geaccepteerd te worden zoals ik ben.

Zeer pijnlijk was het toen ik me nu ruim 15 jaar geleden aanmeldde bij een Joodse Gemeente en meende mijn Joodzijn te moeten bevestigen. Ik bleek echter niet welkom te zijn. Dat werd mij telefonisch meegedeeld. Zelfs een gesprek met mij om duidelijk te kunnen maken wat mij bewoog werd niet toegestaan.

In een officiële brief van het Bet Din werd later bericht – ik citeer: *wij vinden het niet verenigbaar om tegelijkertijd uw band met de joodse gemeenschap te herstellen en daar lid van te worden, terwijl u getrouwd bent met een dominee, hoe sympathiek hij ook moge zijn.*

En dan volgt:

Wij zouden op geen enkele wijze willen komen aan de verhouding tussen u en uw man (alsof dat mogelijk was)

*Wij hopen dat u, ook al bent u het met onze zienswijze niet eens, toch begrip kunt opbrengen voor dit standpunt, waar wij niet vanaf zullen wijken.
Met vriendelijke groeten en de allerbeste wensen.*

Toen voelde ik weer dat ik er eigenlijk niet mocht zijn, zoals in de oorlog omdat ik Joods was waarvoor ik niet zelf had gekozen en nu omdat ik christelijk zou zijn (ik had me inmiddels al uit laten schrijven uit de kerk). Dat was zeer kwetsend. Als kind heb ik lange tijd niet begrepen waarom er mensen waren die mij wilden straffen en zelfs wilden doden terwijl ik niet stout was geweest.

Het heeft wel een paar jaar geduurd voordat ik dit verhaal over de afwijzing zonder tranen kon vertellen.

Ik ben wel verder gegaan, gesteund door mijn familie en vele lieve Joodse vrienden en vriendinnen die zeiden: wat doe je toch moeilijk, voor ons ben jij gewoon joods.

Nu doe ik niet meer moeilijk. Ik hoef niet zo nodig meer uit te komen om als Jodin naar buiten te treden.

Wat ik het joodse establishment kwalijk neem is niet dat zij zich aan hun regels houden, maar hoe men met die regels naar mensen omgaat, zeker voor hen die zelf of via de ervaring van hun ouders de oorlog hebben meegemaakt. Dat zij mij indertijd niet hebben willen ontvangen om mijn persoonlijke motivatie en geschiedenis te kunnen vertellen en aan te horen en al bij voorbaat wisten hoe ik of wij leven, was als een deur die hard dicht geslagen werd. “Hoe kan je nu een kerstboom hebben staan en een chanoekia aansteken?” werd door een rabbijn gezegd als voorbeeld van de onmogelijkheid om in een gemengd huwelijk een joods huis te hebben. Er werd niet gevraagd hoe wij dat oplossen. Een gesprek om eventueel samen naar een oplossing te zoeken was toch wel het minste geweest.

Een tweede punt is dat er geen rekening werd gehouden met mij als een eigen persoonlijkheid. Terwijl in onze moderne samenleving het individu een belangrijke plaats inneemt was er voor mij geen mogelijkheid mijn eigen weg binnen een joodse gemeente te vinden. Ik voelde me jarenlang niet welkom in sjoel al had ik wel behoefte om sjabbat en feestdagen mee te kunnen vieren.

Beit haChidush is nu de gemeente waar ik welkom ben en waar ik me voor de Joodse Gemeenschap in Nederland wil en kan inzetten.

Mijn diepste wens is dat we eens ophouden met Joden in te delen in Joden met één of twee joodse ouders. Dat ieder die zich aanmeldt bij NIK of LJG of Beit ha Chidush op zijn minst serieus genomen wordt en dat er samen gekeken wordt hoe hij of zij gestalte kan geven aan een joods leven. En dat eindelijk joodse organisaties hun afwerende, defensieve houding opgeven.

Het is te hopen dat deze middag een eerste aanzet is dat VaderJoden, als zij dat wensen, een hen toekomende plaats krijgen binnen de joodse gemeenschap.

Aatje Huyser-Frijda
Utrecht